

Логопедичні вправи

(Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с.)

Пальчикова гімнастика

Гуси

Сірі гуси налетіли (*поворухити пальчиками у повітрі*) І на лузі тихо сіли.
(*покласти долоні на стіл*)

Походили, походили, (*«ходити» пальчиками по столу*)

Попоїли, попоїли, (*стукати пальчиками по столу*)

Знялися і полетіли. (*поворухити пальчиками у повітрі*)

Рибки

Рибки весело пірнали

В чистій, свіженькій воді, (*руки над столом, долоні вниз, торкнутися кожним пальчиком столу*)

То зіжмуться, розіжмуться, (*руки стиснути в кулачки*) То зариняться на дні.
(*струснути кистями рук*)

Будемо відпочивати — (*руки витягнути вперед*)

Нумо пальці рахувати: (*поворухити пальчиками*)

Раз, два, три, чотири, п'ять! (*загинати пальці на лівій руці, потім — на правій, згодом — на обох.*)

Олівець

Олівець в руці качаю, (*покласти олівець між вказівним, середнім і безіменним пальцями*)

Поміж пальчиків кручу. (*крутити олівець, передавати його з одного пальця на інший*) Неодмінно кожен палець Буť слухняним я навчу.

Пальчик-пальчик, де ти був?

Пальчик-пальчик, де ти був?

Я з цим братом в ліс ходив, (*поєднати великий палець з вказівним пальцем*)

А з цим братом борщ варив, (*поєднати великий палець з середнім пальцем*)

З цим я кашки скуштував, (*поєднати великий палець з безіменним пальцем*)

А з найменшим заспівав. (*поєднати великий палець з мізинцем.*)

Вітер

Налетів з-за лісу вітер, (*помахати руками у напрямку до обличчя*)

Та сердитий і рвучкий, (*стиснути кулачки*)

Покрутив в садку нам квіти, (*колові рухи кулачками*)

Розгойдав усі гілки. (*поворухити пальчиками у повітрі*)

У вікно, у двері грюкнув, (*поплескати в долоні*)

Розстелив по хаті дим, (*руки вперед, поворухити пальчиками*)

Впав на шлях і мчить на луки. (*руки покласти долонями вниз, поворухити пальчиками*) Я — наввипередки з ним.

Вправи на виявлення стану сформованості артикуляційної моторики

Вправи для логопедичного обстеження рухливості губ:

- розтягнути губи в усмішці (вправа «Усмішка»);
- витягнути трубочкою (вправа «Трубочка»);
- виконувати почергово губами: вправа «Усмішка» — «Трубочка» (під рахунок): 3 рази — до 5 років, 5 разів — до 7 років);
- натягнути верхню губу на верхні зуби при трішки відкритому роті;
- натягнути нижню губу на нижні зуби.

Вправи для логопедичного обстеження рухливості язика:

- широкий — вузький (під рахунок): 3 рази — до 5 років, 5 разів — до 7 років);
- кінчик язика підняти, опустити;
- покласти широкий язик на верхню губу — на нижню губу (вправи «Маятник», «Гойдалки»);
- цокати язиком по піднебінню (вправа «Коник»);
- торкатися язиком почергово правого та лівого кутиків рота (вправа «Тік-так»);
- утримувати піднятий язик до піднебіння, а потім опустити до нижніх зубів (вправа «Грибочок»);
- витягування язика вперед голочкою (вправа «Голочка»).

Вправи для логопедичного обстеження м'якого та твердого піднебіння:

- покашляти з відкритим ротом (язик на нижній губі); - вимовити звук — [a], коли рот широко відкритий.

Вправи для логопедичного обстеження рухливості нижньої щелепи дитини:

- порухати нижньою щелепою вперед, праворуч, ліворуч; - широко відкрити рот, закрити його;
- висунути нижню щелепу вперед, потім відтягнути її назад.

Вправи для логопедичного обстеження під'язикової вуздечки дитини:

- доторкнутися кінчиком язика до краю верхньої губи;
- доторкнутися кінчиком язика до краю нижньої губи; - цокати язиком по піднебінню (вправа «Коник»); - присмоктати язик до піднебіння (вправа «Грибок»).

Спеціальні вправи (функціональні проби) для виявлення стертої форми дизартрії
(за О. М. Мастюковою, О. В. Правдіною):

1. Висунути язик вперед, утримувати його нерухомо, од

ночасно дивлячись на рухи логопеда вказівним пальцем в різні боки. Якщо язык при цьому починає рухатись у той чи інший бік, або відхиляється в одну сторону, або сторону переміщеного предмета, можна припустити порушення артикуляційної моторики, як прояву стертої форми дизартрії.

2. На час виконання дитиною артикуляційних вправ розмістити руки вчителя-логопеда на шиї дитини. Дизартричними проявами є закидання дитиною голови чи напруження шийної мускулатури під час виконання нею найбільш тонких диференційованих рухів языком.

3. При наслідуванні артикуляційних рухів слідкувати за положенням рук, ніг. Якщо напружуються чи рухаються пальці рук та ніг — це також вказує на ознаки стертої форми дизартрії.

4. Підняти язык догори, опустити його вниз, доторкнутись до лівого кутика рота, до правого кутика. Повторити декілька разів. Виконання цієї вправи із утрудненням — ознака стертої дизартрії.

5. Висунути язык вперед, покласти на нижню губу і втримувати його так у стані спокою. У дитини-дизартрика язык буде тремтіти.

Завдання для вивчення особливостей фонематичного слуху (фонематичного сприймання, уявлення, звукового аналізу і синтезу) (за В. М. Ільяною)

Завдання 1

Мета: вивчення фонематичного сприймання.

Завдання: виокремити на слух з-поміж інших звуків заданий звук.

Інструкція: я буду називати звуки, а ти будеш ловити долоньками лише звук «...». Слухай уважно, коли почуєш звук «...» — «лови» його, плескай у долоні.

Звуки:

[С] – а о с и е у с і у е а а с с о [С] – с ш з с ц ч с ж з ц с ш ш с

[А] – і е а і і о і е у а і е і [Ж] – ж з з д ж ж ч щ ж з ш ж ж

[Л'] – л л л л' л л л л' л л л' л' [П] – п б д п' в б п б п п' п' б п

Завдання 2

Мета: вивчення фонематичного сприймання.

Завдання: виокремити на слух з-поміж інших складів заданий склад.

Інструкція: я буду називати склади, а ти будеш ловити долоньками лише склад «...», слухай уважно, коли почуєш склад «...» — «лови» його, плескай у долоні.

Склади:

[СУ] – са шу зу са ци чу су жо зе ці со ше ши

[АК] – ла ак ло ал ак кла га ак іг уг ак ог ік ак

[ШЕ] – еш же ше зе зе ше дже еш же че ще же

Завдання 3

Мета: вивчення фонематичного сприймання.

Завдання: розрізнити на слух слова-пароніми. (Педагог вимовляє слово, дитину просять показати відповідну картинку. Заздалегідь необхідно з'ясувати, чи з усіма назвами картинок знайома дитина. Картинки пред'являються спочатку попарно (суп –

зуб, мишка – миска, рак – лак, шапка – жабка), потім врозкид (лак, миска, шапка, коса, жабка, мишка, лак, зуб, рак). Це сприяє концентрації уваги, контролю і розвитку спостереження дитини за зміною значення слова у зв'язку із його звуковим оформленням).

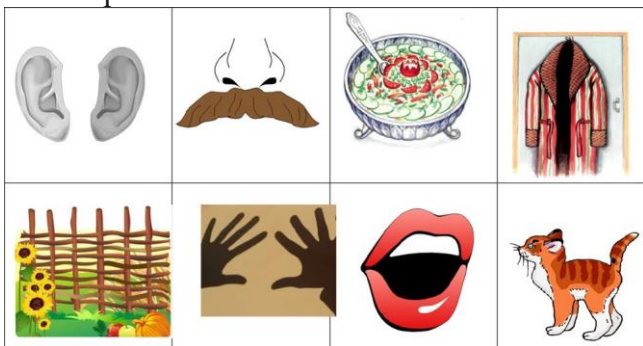
Інструкція: я буду називати предмети, а ти покажи, де це намальовано (для виконання пропонується серія спеціально дібраних картинок із словами-паронімами).

Слова зі звуками, які не змішуються в мовленні та далекі за артикуляційними ознаками:

вуха – вуса

салат – халат тин – тінь

котик – ротик

Слова зі змішуваними звуками та близькі за артикуляційними ознаками:

коса – коза [зуб – суп рак – лак шапка – жабка гірка – гілкакаська – казка

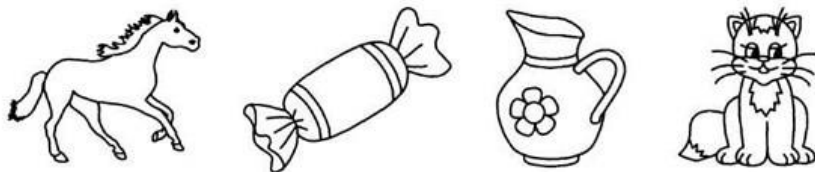
Завдання 4

Мета: вивчення стану сформованості фонематичних уявлень.

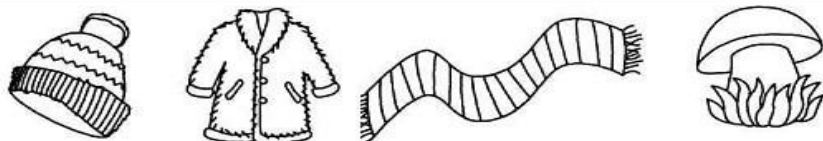
Завдання: дитині пропонується мовчки знайти зображення предмета, назва якого містить заданий звук, а потім розфарбувати його (під час знаходження потрібного малюнка дитина має надути щічки, або закусити кінчик язичка, з метою уникнення опори на власне артикулювання. Малюнки пропонуються дитині без їхнього називання педагогом).

Інструкція: Подивись уважно на картинки. Надуй щічки. Покажи в якому слові є звук [Т] ([Ш], [М], [Б] тощо)? А тепер назви його (перевіряємо правильність виконання завдання). Давай тепер розфарбуємо.

Звук [Т]: кінь, цукерка, глечик, кіт

Звук [ш]: шапка, шуба, шарф, гриб

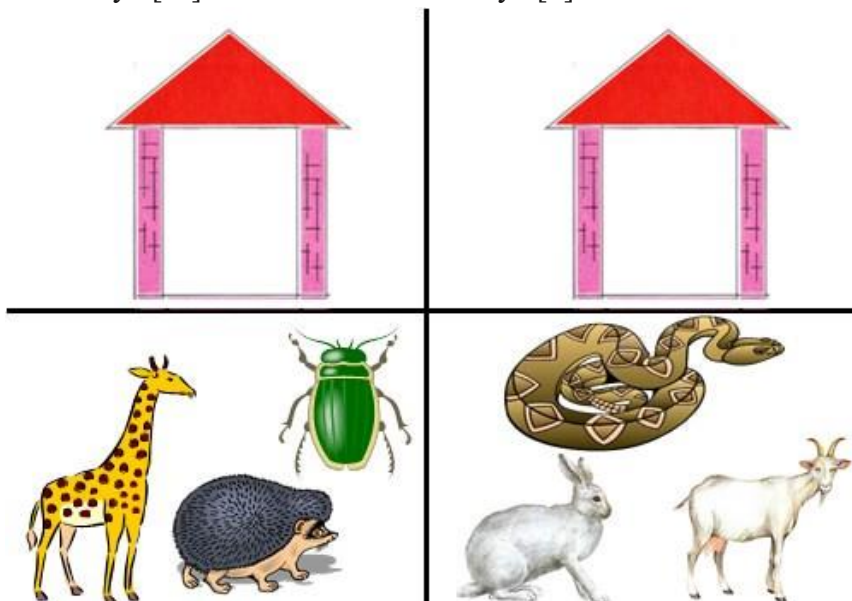
Завдання 5

Мета: вивчення стану сформованості фонематичних уявлень.

Інструкція: ось два будиночки. В одному живуть слова зі звуком [Ж], в іншому – зі звуком [З]. Розклади предмети в потрібні будиночки (аналогічно на звуки [р]–[л], [т]–[д], [п]–[б], [ч]–[ц]) (для виконання пропонується серія спеціально дібраних картинок із заданими звуками у різних позиціях).

Звук [Ж]

Звук [З]

Завдання 6

Мета: вивчення стану сформованості фонематичних уявлень.

Завдання: дібрати слова на заданий звук з-поміж різноманітних малюнків.

Інструкція: вибери слова, у яких є звук [С]; [Ш]; [Р]; [Б]; [М] тощо.

Завдання 7

Мета: вивчення звукового аналізу у зовнішньому плані (потім у внутрішньому плані).

Завдання: проаналізувати звуковий склад слів, назвати останній звук у слові.

Інструкція: назви останній звук у слові.

а) з опорою на правильну вимову педагога. Слова називає

педагог:

Бік	Вогонь	Ворона
Ніс	Скеля	Мотоцикл
Вода	Пісок	Палац
Дзеркало	Пиріг	Скорпіон

б) з опорою на власні фонетичні уявлення. Слова пропонуються у вигляді відповідних картинок та не проговорюються ані педагогом, ані дитиною:

Вовк	Палець	Корабель
Рука	Слива	Озеро
Слон	Помідор	Ліс

Завдання 8

Мета: вивчення звукового аналізу у зовнішньому плані (потім у внутрішньому плані).

Завдання: проаналізувати звуковий склад слів, назвати перший звук у слові.

Інструкція: назви перший звук у слові.

а) з опорою на правильну вимову педагога. Слова називає педагог:

Лампа	Зошит	Сила
Акула	Щавель	Гілка
Їжак	Яблуко	Гав
Ховрашок	Колодязь	Матрос
Ранок	Листок	Алича

б) з опорою на власні фонетичні уявлення. Слова пропонуються у вигляді відповідних картинок та не проговорюються ані педагогом, ані дитиною:

Хліб	Шланг	Комар
Кавун	Лікар	Вудка
Акваріум	Черепашка	Джміль
Вікно	Жаба	Огірок

Завдання 9

Мета: вивчення звукового синтезу.

Завдання: поєднати окремі звуки у слово і назвати його. *Інструкція:* назви слово із заданих звуків.

Звуки:

[Н'], [і], [с] – ніс

[Д], [и], [м] – дим

[Р], [у], [к], [а] – рука

[Л], [а], [м], [п], [а] – лампа

[М], [а], [ш], [и], [н], [а] – машина

Завдання для вивчення особливостей розвитку лексико-граматичної сторони мовлення і зв'язного мовлення

Орієнтовні завдання для обстеження активного словника:

- добір узагальнюючих слів («Назви всі зображення одним словом: лялька, машинка, м'ячик, лялькове ведмежа» – «Іграшки»);

- називання і показ частин предметів (сукня – рукав, машина – ... (кермо));
- добір дієслів/звукonasлідувань («Хто як голос подає?» – «Півень – кукурікає (кука-рі-ку), собака – гавкає (гавгав)»);
- добір дієслів («Що робить повар? Лікар? Будівельник?» – «Готує. Лікує. Будує»);
- добір антонімів (чистий – брудний, гарячий – холодний);
- знання назв геометричних форм і утворення прикметників від них (прямокутник – прямокутний тощо.)
- добір прикметників («Який стілець?» – «Дерев'яний, дитячий, новий»).

Орієнтовні завдання для обстеження словозміни:

- перетворення однини іменника в множину (коза – кози, рука – руки);
- узгодження іменників у родовому, орудному відмінках без прийменників («У мене є олівець. У мене немає ... (олівця). Я малюю ... (олівець)»);
- утворення форми родового відмінку у множенні («Багато чого?» – «Багато столів, бананів»);
- узгодження прикметників з іменників («Назви, якого кольору сукня (м'яч, стрічки» – «Сукня червона (м'яч червоний, стрічки червоні)»);
- узгодження числівників 2 і 5 з іменниками («Скільки котів?» – «Два коти, п'ять котів»).

Орієнтовні завдання для обстеження словотворення:

- утворення зменшено-пестливих слів за допомогою суфіксів («Назви лагідно» – «Стілець - стільчик, миска – мисочка»);
 - утворення назв дитинчат («Хто у кого?» – «У качки – каченя, у кішки – кошеня»);
 - утворення якісних прикметників від іменників («Що із чого зроблено?» – «Склянка із скла – скляна, варення з малини – малинове»);
 - утворення присвійних прикметників («Чий? Чис? Чий? Чия?» – «Мамина сумка. Бабусине пальто»);
 - утворення дієслів доконаного виду («Що зробив?» – «Намалював, прибрав»).
-

Сюжетна картина для вчення стану сформованості зв'язного мовлення (за Смірноюю І. А.)